

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนราในสังคมไทย” ในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุปัจจัยของการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนรา ลักษณะการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนราทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ รวมทั้งผลของการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนราในปัจจุบัน ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) รวมทั้งนำเสนอผลการวิจัยออกมาในรูปแบบของพรรณนาวิเคราะห์ (Analytic Description) โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดต่างๆ ดังต่อไปนี้

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ที่เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนราในปัจจุบันออกเป็น 2 กลุ่ม โดยแบ่งตามองค์ประกอบในการสื่อสาร ดังนี้

1. กลุ่มผู้ส่งสาร ได้แก่ นายโรงโนรา และนางรำ

นายโรง และนางรำ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารไปยังคนดู เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวจะเป็นผู้ให้ข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับเหตุปัจจัยในการปรับตัวของโนราในปัจจุบัน ซึ่งโนราแต่ละคณะมีสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป รวมทั้งลักษณะการแสดงและการปรับตัวของโนราแต่ละคณะว่ามีลักษณะแตกต่างกันอย่างไร

ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้ ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาคณะโนราในจังหวัดพัทลุง สงขลา และนครศรีธรรมราช เนื่องจากการศึกษาทางข้อมูลเอกสารพบว่าเป็นพื้นที่ที่มีโนราหนาแน่นที่สุดในภาคใต้ โดยศึกษาจังหวัดละ 3 คณะ โดยใช้ความนิยมของคนดูเป็นเกณฑ์สำคัญ ซึ่งได้จากการสอบถามผู้คนในท้องถิ่น และจากนักวิชาการ และจากนั้นได้ทำการคัดเลือก

โนราที่มีความดีในการแสดงมากที่สุดโดยเฉลี่ยในระยะเวลาหนึ่งปี จำนวนจังหวัดละ 3 คณะ ผู้วิจัย จะทำการศึกษาคณะโนราที่ได้ผ่านเกณฑ์ข้างต้น โดยการสัมภาษณ์ นายโรงของแต่ละคณะ และ นางรำคณะละ 1 คน คณะโนราที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกในครั้งนี้ มีดังนี้

1.1 คณะโนราน้ำอ้อย เสียงทอง

อำเภอ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช
นายโรง คือ โนราสุจิน อินปลอด

1.2 คณะโนราขำคม

อำเภอ ฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
นายโรง คือ โนราณรงค์ อนุวัฒนวงศ์

1.3 คณะโนราเสน่ห์น้อย ดาวรุ่ง

อำเภอ ชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช
นายโรง คือ โนราเสน่ห์ นรสิงห์

1.4 คณะโนราละมัยศิลป์

อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
นายโรง คือ โนราละมัย ศรีรักษา

1.5 คณะโนราประเสริฐโสภณศิลป์

อำเภอ เมือง จังหวัดสงขลา
นายโรง คือ โนราโสภณ คงเขียว

1.6 คณะโนราพนมศิลป์

อำเภอ เมือง จังหวัดสงขลา
นายโรง คือ โนราพนม รอดด้วง

1.7 คณะโนราถวิลสายพิณ จำปาทอง

อำเภอ เมือง จังหวัดพัทลุง
นายโรง คือ โนราถวิล จำปาทอง

1.8 คณะโนราสมพงศ์น้อย ศ. สมบูรณ์ศิลป์
อำเภอ เขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
นายโรง คือ โнораสมพงศ์ สงสุวรรณ

1.9 คณะโนราสร้อยเพชร
อำเภอ เมือง จังหวัดพัทลุง
นายโรง คือ โนราสร้อย คงเขียว

2. กลุ่มผู้รับสาร ได้แก่ นักวิชาการท้องถิ่น และคนดู

กลุ่มเป้าหมายดังกล่าว เป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็น เกี่ยวกับโนราในปัจจุบันจากมุมมองของบุคคลภายนอก ซึ่งประกอบด้วยคนดูทั่วไป ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะการสังเกตปฏิบัติการของคนดูทั้งในแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ในขณะที่นั่งชมการแสดงโนราและในขณะที่กำลังนั่งรอชมการแสดงโนรา รวมทั้งข้อมูลอีกส่วนหนึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นักวิชาการท้องถิ่น โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ นักวิชาการท้องถิ่นที่มีความรู้ และความชำนาญเกี่ยวกับการแสดงโนราเป็นอย่างดี จำนวน 3 คน ได้แก่

- 2.1 อาจารย์สุพัฒน์ นาคเสน
หัวหน้าหมวดนาฏศิลป์พื้นเมือง
วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช
- 2.2 อาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์
อาจารย์ประจำวิชานาฏศิลป์พื้นเมือง
คณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา
- 2.3 อาจารย์พรเทพ บุญจันทร์เพชร
หัวหน้างานอนุรักษ์ พัฒนา สร้างสรรค์
วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ชั้นการศึกษาการแสดงโนราแบบดั้งเดิม หรือชั้นเตรียมการ

โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลเอกสาร โดยทำการศึกษาด้านาน และรูปแบบดั้งเดิมของการแสดงโนราที่บ้านทีกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจและเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์ที่จะได้พบในสนามวิจัย

2. ชั้นการศึกษาการปรับตัวของโนราในปัจจุบัน หรือชั้นศึกษาภาคสนาม

โดยมุ่งศึกษาเหตุปัจจัยของการปรับตัว ลักษณะของโนราที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา รวมทั้งผลของการปรับตัวของโนราในปัจจุบัน ในด้านผลตอบกลับจากผู้ชม และจากความคิดเห็นของโนราเอง โดยมีนายโรงโนรา ซึ่งเป็นหลักสำคัญ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องภายในโรงโนรา คือ นางรำ และมีความคิดเห็นของผู้ชมซึ่งเป็นนักวิชาการในท้องถิ่น เป็นข้อมูลจากภายนอก ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) โดยสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เพื่อความเป็นกันเองและเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น โดยการเตรียมแนวคำถามกว้างๆ มาล่วงหน้า ซึ่งวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนี้จะทำการศึกษาควบคู่ไปกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) โดยผู้วิจัย เข้าไปมีส่วนร่วมช่วยเหลือหลังจาก เมื่อมีการแสดงโนรา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้มีความคุ้นเคยกับผู้วิจัย และทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและลึกยิ่งขึ้น นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) เพื่อสังเกตปฏิกริยาของผู้ชมที่ชมการแสดงโนรา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำคัญที่ผู้วิจัยใช้ในการทำวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดครอบคลุมประเด็นที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้น การดำเนินการสัมภาษณ์จะไม่มีโครงสร้างคำถามที่ตายตัว (Unstructured Interview) เพื่อให้ผู้ที่เป็นแหล่งข้อมูลในการสัมภาษณ์มีอิสระที่จะอธิบายความคิดของตนเองไปเรื่อยๆ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ และลักษณะการนำเสนอการแสดง (โดยเฉพาะนายโรงและนางรำ) ที่แตกต่างกัน รูปแบบคำถามจึงควรปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนที่สุด โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับจุดเริ่มต้น และพัฒนาการในการปรับตัวของการแสดงโนรา
2. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะในการแสดงโนราในปัจจุบัน
3. ข้อมูลเกี่ยวกับกลวิธีในการนำเสนอการแสดงโนราลักษณะต่างๆ
4. ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุในการเลือกนำเสนอโนราในลักษณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
5. ข้อมูลเกี่ยวกับผลในการปรับการนำเสนอการแสดงโนรา

นอกจากนั้น ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้เครื่องมืออื่นๆ ด้วยเช่นกัน โดยในการบันทึกข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์โดยใช้แถบบันทึกเสียง และการจดบันทึกข้อมูลที่ได้ทำการสัมภาษณ์ และสิ่งที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นได้โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม นอกจากนั้นผู้วิจัยทำการบันทึกภาพการแสดงโดยการบันทึกวีดิทัศน์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจดจำและเก็บภาพที่ผู้วิจัยไม่สามารถสังเกตเห็นได้ในสถานการณ์ที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นพร้อมกัน

การทดสอบเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวัดความเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อมูลโดยการตรวจสอบข้อมูลด้วย การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีต่างๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน กล่าวคือ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ควบคู่กับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสภาพความเป็นจริงที่ผู้วิจัยได้เห็นในการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมในสนามวิจัย รวมทั้งได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทางด้านเอกสารด้วยเช่นกัน

นอกจากนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยการถามคำถามซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลคนเดิม รวมทั้งในการสัมภาษณ์กลุ่มนายโรง ผู้วิจัยได้ใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลโดยการสอบถามเพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้กับนางรำของคณะนั้น และในทางกลับกันผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลที่ได้ถามนางรำกับนายโรงด้วยเช่นกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง "การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนราในสังคมนั้น" ผู้วิจัยได้วางเนื้อหาการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. วิเคราะห์ลักษณะของการแสดงโนราที่ปรากฏอยู่ตามความเป็นจริงในปัจจุบันว่ามีลักษณะเช่นไร รวมทั้งวิเคราะห์เหตุปัจจัยในการปรับตัวของโนราในปัจจุบันว่ามีประเด็นใดบ้าง
2. การวิเคราะห์การปรับตัวของโนราในด้านลักษณะการเลือกสรรวัฒนธรรมว่าโนรามีรูปแบบหรือวิธีการเลือกอย่างไรบ้าง และในด้านเนื้อหา โนราในปัจจุบันมีลักษณะการปรับเนื้อหาอย่างไร มีเนื้อหาพูดถึงในเรื่องใดบ้าง เนื้อหาดังกล่าวแสดงให้เห็นบทบาทของโนราที่มีในสังคมว่าในปัจจุบันว่าโนราทำหน้าที่ในส่วนใด
3. การวิเคราะห์ผลในการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านชนิดนี้ ทั้งในมุมมองของโนราและนักวิชาการว่ามีลักษณะเช่นไร และกล่าวถึงประเด็นใดบ้าง

การนำเสนอข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอรายงานการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytic Description) ข้อมูลที่ผู้วิจัยรวบรวมจากการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยมีเนื้อหาดังกล่าวถึง

1. พัฒนาการของสื่อพื้นบ้านโนราและลักษณะของการแสดงโนราในปัจจุบัน
2. เหตุปัจจัยในการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนรา
3. การปรับรูปแบบและเนื้อหาของสื่อพื้นบ้านโนรา
4. ผลของการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนรา